Egy szántogató reflexiói.

Ezen szerény czím alatt jelent meg a „Pesti Napló“ f. é. 121 — 126-ik számaiban egy nemzetgazdászati classicus czikksorozat a „Figyelmeztések“-ből (Pest 1861 Ráth Mór bizománya) és a hazai mező- és erdőgazdasági tanügy érdekében tett indítványáról („Erdőszeti Lapok f. é. II. füzete, 33 oldal) hazaszerte ismert Hidegh éthy Antal úrtól. Csak lapunk szűkköre tarthat vissza ezen szerfelett érdekes mélyen átgondolt és mesteri kézből eredt czikksorozat egész terjedelmébeni közlésétől, miért is annak csak azon részére szoritkozunk melyben a szaktársainkat különösen érdeklő mező és erdőgazdászati tanügy a szerző önérzetéből eredt biztossággal tárgyaltatik.

V.

Azon tünemény, hogy ujabb időben mindinkább szaporodnak a felszólamlások a mező- és erdőgazdászati viszonyok érdekében való teendőik iránt, mindenesetre örvendtes jelenség, mert legalább arról tanuskodik, hogy mindinkább általánosabbá válik a sejtelem, miképen részünkről sem jól van ez igy, a mint van.

A sejtelem bővebb elmélkedésre, ez pedig előbb utóbb eszmesurlódások utján okadatolt meggyőződésre vezet. És nekem különös megnyugvásomra szolgálna, ha e reflexióim ily közmeggyőződésnek még idejekorán való megalakulását bármi kevéssel is előmozditanák. Mert csak ily meggyőződésből eredhet a mi mezőgazdasági és erdőszeti állapotaink gyökeres javitását eredményezhető eszközök és módoknak helyes felismerése.

Igen természetes, hogy midőn ezen eszközök megállapitását keressük, nem téveszthetjük szemeink elől az ország jelen situatióját. El kell ezt fogadnunk, úgy, a mint van, s csak oly eszközökről lehet szó, melyek helyzetünkben is elérhetők, s megszerzésük csak tőlünk függ.

Ezeknél azonban a fökellék, hogy alkalmasak legyenek a bajnak gyökeres javitását elöidézni.

Kutassunk bár merre, csak egyetlen eszközt fogunk lelni, mely e két kelléknek, ugymint az elérhetöségnek és az egész mérvbeni alkalmasságnak sajátságával bir hazánkban, és ez

a nemzetgazdászati értelemben vett mezögazdasági munkaerönek minél alaposabban kifejtendö általános fokozása.

Azt tartom, nem tehetek helyesebben, mint ha e tételemnek tüzetesb kifejezésére a somogy és zalamegyei gazdasági egyesületek tevékeny elnökeinek a központi egyesülethez intézett multkori levelük e következö szavait idézem: „az értelmes kezek képeztetése, valamint a gazdasági értelemnek szélesebb körre való kiterjesztése, bizonyára legbiztosb alapja a biztositéknak nemzeti közvagyonosodásunk gyarapodására."

E munkaerö képezi egész földbirtokunknak leglényegesb üzleti tökéjét, a melynek kellö mérvben való megléte nélkül minden más vállalatnak tönkre kell jutni. Igy van ez a mezögazdaságban is. És e hatalmas tényezö ügyesség és értelemben való fokozása által válhatik azzá, hogy a teljesen átalakult gazdasági állapotok igényeinek megfeleljen. Csak ez által válhatik az mind önmagunk, mind a világforgalom viszonyainak megfelelöleg hasznosan és tartósan productivvá, a helyett, hogy primitiv nyers ereje tevékenységének a destructió legyen végeredménye.

Elég számos, habár — fájdalom — inkább csak kivételes jó példa van elöttünk hazánk kis és nagyobb gazdászataiban is, hogy a valóban értelmes tevékenységnek értékét egész mérvében felbecsülni tudjuk. E zsinórmérték mellett pedig felértheljük azon nagyszerü eredményt is, melyet ily értelmes tevékenységnek általánositása eszközölne. És önkényt fel kell elöttünk merülni azon alapigazságnak, hogy ily értelmes tevékenység általános terjedése, és csakis ez birhat oly mérvü horderövel, hogy mezögazdaságunkat üdvösb fejlödési irányba vezetve, azt a fenyegetö veszélytöl és végpusztulástól megmentse.

Ez értelmes tevékenység azonban csak helyes ismereteken alapulhat. Ezt pedig csak megfelelő oktatás és okulás által lehet megszerezni. A mi ismét oly intézményeket feltételez, melyek elég alkalmasak ezt a kellő minőségben és mértékben nyujtani.

És ime, elértem végre a mezőgazdasági és erdőszeti tanügy időszerü kérdéséhez. Azon kérdéshez, mely most hazaszerte szönyegen forog, s melynek helyes megfejtésétől hazánk jobblétére én igen sokat, s mondhatnám, ez időben mindent föltételezek.

Szinte látom, mint fog számos olvasó mosolyogni e merész feltevés együgyüsége felett. És nagyon sajnálom, hogy az e részt való gondatlan önelégültségnek én is részese nem lehetek. Mindenesetre kellemesb volna álásom igy, mint az aggodalom súlya alatt. De már a sors igy akarta; meg kell hajolnom előtte, s el mondanom még azt is, hogy

e kérdés megoldására nézve a legnagyobb baj, mondhatni calamitás, épen azon gyengeségünkben fekszik, hogy mi, kiket e feladatnak szerencsés megoldása körüli tevékenység megilletne, vagy megillethetne, talán legnagyobb részt oly talpraesett mezei- és nemzetgazdáknak tartjuk magunkat, kiknek genialitása előtt ez ügy egészen kisszerüvé törpül, és sokkal könnyüszerübbé, mint hogy valami komolyabb elmélkedés, annál kevésbé tanulmányozás tárgyává érdemesitetnék. — Pedig azt sem mondhatnák, hogy elődeink jó példája a részt is ne világitott volna előttünk, kik az európai ujabb culturával egy időben kezdék meg a gazdasági tanintézetek felállitását és a „ruralis oeconomiát“ minden lyceumban és akademiában rendes tantárgyul vétetni rendelték.

A másik baj, mely ez ügynek kellő kifejlését nehezíti, az, hogy a gyakorlati gazdasággal tényleg foglalkozó nagy közönség — nem csupán a kis földmives gazdákat értve — nem igen viseltetik iránta nagy bizalommal. És ez igen természetes, s nagyrészt az előbb emlitet bajnak lánczolatából ered.

Ugyanis ez élelmes, gyakorlati, s épen azért a maga körében jó tapintatu gazdaközönség már évtizedek óta számtalan példáját látta

mindenfelé annak, hogy nálunk legnagyobb része azoknak, kik magasbra törekvő önhittségükben a járt utról eltérve, mint oly gyakran szokás, holmi utánzásokhoz, és a könyvek recipeihez, vagy pedig ily recipés apostolok tanácsához folyamodtak gazdálkodásaikban, épen tönkre, vagy legalább ehhez közel jutottak, és az ilyféle legjobb akaratu törekvés többnyire csak a jövedelem rovására ütött ki. Számtalan szomoru példával illustrálhatnám e tényt még a különben legkitünőbb észtehetségü hazánkfiai részéről is. Midőn ellenben a korszerü árendás, ki elég ügyességgel forgolódik, hogy bérévei alatt a földnek jól megforgatott redőiből minden hozzáférhetőt kiaknázzon, a nagy árenda mellett is megéldegél, sőt egy kis szerencsével vagyonra is vergődik.

Ily tapasztalások mellett bizony igen természetes, hogy e nagy közönségnek a gazdasági tanügy kérdésénél akaratlanul is rendesen a könyvekből való gazdálkodás jut eszébe. Ettől pedig csakugyan méltán iszonyodhatik, mert valóban az isten ostora nagy mértékben súlyosodott arra, a ki gazdaságát a könyvekből akarja intézni, habár a leggenialisabb esze volna is.

E tiszteletre és minden tekintetre méltó hatályos nagy gazdaközönségnek bizalmatlansága pedig — hogy ne mondjam némi idegenkedése — épen nem közönyös dolog e gazdasági tanügynek sikeres kifejlésére, miután ez csak az általános érdeki meggyőződésből eredő közérzületben találhatja helyes alapját. Ily meggyőződést pedig a gyakorlati embernél egy pár phrasissal kelteni nem lehet.

Ismétlem, hogy azon veszedelmesen pusztitó iránynyal szemben, melyre mező- s erdőgazdaságunknak ujabb fejődése szorult, csakis e tanügyi intézményeknek czélszerü megalapitásától és létrehozásától feltételezem én gazdászatunknak olynemü átalakulását, mely földbirtokunkat lehető h a s z n o s a n, de lehető t a r t ó s a n is értékesitvén — a hasznosság a gazdászati m e s t e r s é g n e k, a tartósság pedig a gazdászati t u d o m á n y n a k levén feladata — hazánknak mind jobblét eszközölje, mind pedig leglényegesb vagyonértékét megtartsa, s utódainknak is biztositsa.

Ismétlem továbbá, hogy e tanügyi intézmények valóban üdvös létesitésének legnagyobb akadályát határozottan abban látnám, ha e feladat megoldását nem gazdászatunk álláspontjának és hivatásának, — nem sajátságos viszonyainknak és szükségeinknek, — nem az ország közügyi helyzetének, — nem végre e tanügy lényegének jól átértett mélyebb felfogásából fognánk meriteni, hanem azt valami oly könnyüszerü intézkedésnek tartanánk, melyet kisebb s érdektelenebb gondjaink közé sorozhatunk.

E fontos körülmény az a mi gazdászatunk állapotára vanatkozó e reflexióimnak közzétételére inditott, és e körülmény az, a mi hazafiui kötelességemmé teszi, hogy az e tanügy érdekében szőnyegre került jelen mozgalomra vonatkozólag is némely jó szándéku figyelmeztetésekkel járuljak annak életrevaló fejlödéséhez.

Köztudomásu dolog, miképen azon incidensböl, hogy Ő cs. k. Felsége a mezei és erdészeti gazdaságnak emelésére hazánkban 240,000 ftot kegyesen utalványozni méltózlatott, s a nm. k. helytartótanács, bizonyos kérdőpontokban is részletezvén az ügyet, e pénzerőnek legczélszerübb felhasználására nézve a m. gazd. egyesületett hivta fel véleményezésre: került ez ügy az egyesület keblében ujabb tárgyalás alá, s egy bizottmánynak tétetett feladatául a tervezet kidolgozása.

Megvallom, nagy megnyugvásomra szolgál, hogy e bizottmány a feállitandó tanintézetek specialis belszervezetére nézve az elébe terjesztett tervezetemnek alapelveit elfogadta, s az igazg. választmány is felterjesztett véleményezésének alapjává tette. Megnyugtatásomra szolgál pedig annál is inkább, miután ezek a még csak két év elött is az egyesület kebelében érvényben mutatkozott nem igen időszerü eszméktől nagyon is elütnek; és e két év alatt kifejlett nézet különbség is arról tanuskodik, hogy nem vagyunk mi épen oly begriffsstützig emberek, a hol illik, mint a minő hirünket jó szomszédaink, különösen most, világszerte költeni anynyira törekszenek.

Figyelmeztetéseim tehát nem arra vonatkozhatnak, a mit a m. gazd. egyesület e tárgyban tett felterjesztésében kifejtett mint inkább azon hézagokra, melyeket az egyesület úgyis rögtönözve kivánt véleményezésében egész mérvben betölteni talán nem tartá akkor időszerünek; de melyek nézetem szerint oly lényegesek, hogy azoknak kellő figyelembevétele nélkül a gazd. tanügy kérdésének gyökeres megoldását csak megkezdeni sem lehet.

A nm. helytartótanács részéről jól volt feltéve a kérdés, midőn felhivta az egyesületet, hogy „a gazdasági és erdőszeti tanodák ügyét alaposan és körülményesen tárgyaltatván, ez iránt véleményét terjeszsze fel különösen a 4 pontra nézve;“ de a feletben fogyatkozás történt az által, hogy a tanügynek ez alapos és körülményes tárgyalása teljesen mellőztetvén, a véleményezés nem is az ily tárgyalásból kifolyólag, hanem csak elvontan, egyenesen a pontozott 4 specialis kérdésre tétetett.

Bármely intézkedés is csak úgy vehet helyes fejlődési irányt, ha az a jól átértett szükség indokaiból veszi forrását. Az első alapkőnek tartottam volna tehát ez ügy tárgyalásánál, hogy a magyar gazd. egyesület részéről mindenekelőtt hazánk mezőgazdászata fejlődésének jelen álláspontja szabatosan kifejtetett volna, és pedig nyiltan mindazon tényezők előszámlálásával, melyek annak e helyzetbe juttatására közreműködtek, mind pedig az e fejlődés horderejének föltüntetésével azon érdekharczczal szemben, mely a mai időkben rohanva élénkülő világforgalomban oly nagyszerü mérvben napról napra fokozódik.

Ily alapja a véleményező felterjesztésnek kitüntette volna mind odafenn azt, mennyiben menesztettek ez állapotok a teljesen helytelen nemzetgazdászati elvek alkalmazása által egész a földbirtoknak már is mutatkozó általánys elértéktelenedéseig: mind pedig kimutatta volna idelenn azon mulasztásokat, melyek következtében e valóban aggodalmas helyzetet ennyire jutni engedtük. Továbbá fenn és lenn egyaránt mélyebb meggyőződést kelesztett volna az iránt, hogy e gazd. tanügynek helyes megalapitásában rejlik azon lényeges eszköz, mely minden egyéb közjóléti törekvéseinknek is egészséges életeröt kölcsönözne.

Mert e meggyőződésből eredhetne, csak mind fenn, mind lenn, azon közérzület, mely az anyagi érdekek körül való legközelebbi teendőink súlypontját ez ügy szerencsés létesitésében látva, egész figyelemmel és érdekeltséggel fordult volna annak támogatására.

Egy ily alapos és körülményes tárgyalásnak ki kell vala mutatnia, hogy gazdászati érdekeinknek valódi megóvására és üdvös fejlődésére nem egyes tanodák valamiképen eszközlendő felállitásáról lehet csak szó; hanem hogy e végre oly intézkedések kapcsolatos lánczolata kivántatik, mely nemcsak a jövő ifju nemzedéknek nyujtson oktatást, hanem a jelenben működő gazdaközönségnek is a lehető legjobb és leghozzáférhetőbb alkalmat szolgáltassa valódi haszonnal járó okulásra.

Nem azt akarom ez által mondani, hogy tudja Isten hány gazd. és erdőszeti tanintézetnek azonnal leendő felállitása lett volna sürgetendő; hanem azt óhajtottam volna, hogy ez alkalommal gazdászatunk általánosan veszélyes helyzetének megfelelő e különféle intézkedések összegének egész kerete egy alaptervezetben elkészittetvén, ez által az e téren való részleges magán törekvéseknek is egy bizonyos irány vala kimutatandó, oly módon, hogy mind ez egyes törekvéseknek érvényesitése az összes keretbe illve, annak mintegy kiegészitésére szolgáljon.

A 2-ik hézagot a m. gazd. egyesület részéről tett felterjesztésben ott látom, hogy nem fektet az kellő súlyt a gazdászati értelemnek általánositására a népnevelés utján, s nem emelte ki elhalaszthatlan szükségét azon intézkedéseknek, melyek ennek terjesztését az elemi oktatáson egészen keresztül szöve, a népnevelésnek lényegesen kiegészitő részévé avassák.

Sajnálatos pedig e hézag annyival inkább, miután alig van ország az európai continensen, hol e feladatnak üdvös megoldására oly szép alkalom s oly czélszerü eszközök kinálkoznának, mint nálunk. Valóban, úgy látszik, mintha éppen a gondviselés működött volna, hogy végszükségünkben a legsikeresebb mentő eszközöket is kezünk ügyébe helyezze.

A vidéki lelkészeknek s tanitóknak majdnem mindnyája többé kevésbé törvényszerüen is földbirtokkal van ellátva, mely subsistentiájuknak is tetemes részét képezi. Számos példák tanusitják hazánkban, mire képes vinni hiveit egy jó akaratu gondos lelkész csak a gyümölcsészetben. A ki például a mosonymegyei Kimle helységen keresztül megy, akaratlanul is szemébe tünik jeles lelkészének müve, midőn egész helységben a sivatag föld daczára minden megtakaritható kis helyecskén a gyümölcsfák gondos tenyésztését látja.

Ismerjük ugyan érdemdus főpapjaink példás áldozatkészségét. De nem áldozatot kérünk, tudván, mennyire vannak e részt igénybe véve. Hanem a haza javára törekvő fáradhatlan érzületükhöz folyamodunk, oly intézetek létrehozásaért könyörögvén, hogy a növendék papság egyszersmind az okszerü mezőgazdászat elemeiben is alapos oktatást nyerhessen. Helyes tapintattal életbeléptetve, oly intézkedés volna ez, mely nemcsak a lelkészeknek jövedelmi helyzetét tetemesen javitaná, de hozzájárulván még a falusi tanitóknak s erre készülő praeparandistáknak is a megfelelő gazdasági kiképeztetésben való részesitése, az ország nagymérvü gazdászatának életrevaló egészséges fejlődésére oly hatalmas tényezőket szolgáltatna, melyek azt a fenyegető veszélyből megmenteni, s hazánk közjólétét mind a vonzó gyakorlati példa, mind ez elméleti oktatás terén lényegesen előmozditani, s vele nemzeti létünk biztositásán közremunkálni a legsikeresebben képesek volnának.

A nevelésnek általában, de a népnnvelésnek különösen ily reális irányba való vezetése és fejlesztése ellenében nem látnám helyesnek, nem alaposnak azon, nálunk még igen gyakran felmerülő ellenvetést, mintha ez csak a szellemi fejlődés rovására történhetnék. Az anyagi tevékenység is, különösen a gazdászat terén, a szellemi tevékenységet veszi igénybe istápoló alapul. Elválaszthatlanul van e két tényező összeforrva az emberi fejlődés folyamában. A szellem az, mely minden anyagi hóditásban uralkodik. Ellenben az anyagi tevékenység és hóditás az, a mi a szellemnek túlcsapongásait korlátozza, s felszabaditván az embert a legsúlyosabb életszükséggel való küzdelmektől

lehetségessé teszi annak szellemi és erkölcsi üdvös fejlődését.

Hazánk történelme is elég világosan tanuskodik ez elmélet alaposságáról, midőn kimutatja, hogy épen a kereszténység első terjesztői, és az e czélra alapitott és részben még most is fennálló nemes egyházi rendek, kiváló feladatuknak tartották a földmüvelésnek, s általában az anyagi culturának meghonositásán müködni, hogy ez által az erkölcsök szelidülését legsikeresebben előmozditsák.

Azért ismételve felhivjuk ez ügyre köztiszteletü főpapjainknak, s mindazoknak, kik a népnevelés vezetésére hivatva vannak, gondos figyelmét és kérve kérjük, tetézzék a haza iránt szerzett érdemeiket még azzal, hogy ez ügynek tapintatos felkarolásával, az egyszerre oly sok nyomoruság érte szegény hazánknak az ujabb kor igényelte culturai regenerátiójához ily hathatós segédkezet nyujtsanak.

3-ik hiányát azon véleményező felterjesztésnek abban látom, hogy a tervezett tanintézeteket a gazdászati közélettel oly összeköttetésbe nem hozta, mely nekik egy kiapadhatlan élesztőerőt biztositott volna, s a mely kapcsolat nélkül ez intézetek életrevalókká, különösen nálunk, kellőkép soha sem fejlődhetnek.

Az ily kapcsolat által lenne megadva ez intézeteknek az alkalom, hogy a közgazdászatnak gyakorlati előmenetelét is, igényeit is, folytonos figyelemmel kisérhessék; de viszont saját működésük és előmenetelük is a közfigyelemnek nyilt tárgyává tétetvén: ez által meg lenne testesitve azon hatalmas ösztön, mely tanitót és tanitványt egyiránt áthatva, ez intézeteknek folytonosan tevékeny állását korszerü és örökös fejlődésben tartaná, és teljesen meggátoltatnék az, hogy ez intézetek holmi szemfényvesztő tudákosságnak és egyoldalu éretlen tendentiáknak műhelyévé váljanak, vagy nyavalgó élhetlenségben satnyuljanak el.

De mig ez összeköttetésből az intézetek oly lényeges élesztő erőt meritenének: nem kevésbé üdvös lenne azon befolyás is, mely e kapcsolatból közvetlen a gazda közönségre háromolnék, melynek öröge apraja megtestesitve szemlélhetné ez intézetekben az értelmes munkásság szülte képességnek horderejét.

Azonban ne tartsuk még most is hazafiságnak az önámitást, s valljuk meg nyiltan, hogy gazdasági egyleteink legnagyobb részének eddigi müködései is igen távol állanak az idő exigentáinak szinvonalától. Több azokban a jóakarat, mint a képesség, több a látszat, mint a valóság. E gazd. egyesületek müködésének egy ily gazd. tanintézetre való viszonlagos támaszkodása lényeges istápolást és életreváló lendületet fogna nyerni e kapcsolatból. S ez összeköttetések évenkint előforduló legnemesb s leghasznosb értelmü gazdasági népünnepekké alakulhatnának vidékenkint.

A 4-ik tévesztett szempont, nézetem szerint, a felterjesztett véleményezésben az, hogy midőn az egyesület az Ő cs. k. Felsége által kegyesen adományozott határozott pénzerőnek a föld és erdőmivelés javitására és felvirágoztatására leendő legczélszerübb felhasználását illetőleg megkérdeztetett; nem tekintetett az öszszeg úgy, mint az egész országra szólló subventió, hanem két tanintézetnek alapjául véleményeztetett az egész felhasználtatni.

Azon általános szükséggel szemben, mely e terjedelmes országnak annyi külön viszonyu vidékein az alapos gazdasági szakértelem bővebb terjesztése iránt oly nagy mértékben érezteti k, és a mely szükség bármelyik vidéket egyiránt jógosithatja arra, hogy az ő sajátságos körülményeinek legjobban megfelelő egy ily gazd. vagy erdőszeti tanintézet létrehozására teendő saját törekvéseihez országos subventiót is igényeljen: csekély véleményem szerint sokkal czélszerübb és már az osztó igazsággal is megegyezőbb lett volna az adományozott összeget, és még az ezenfelül talán kiészközölhető segélyezést, legalább is a tervezett 5 gazdasági területre egyenlően számitandó subventióképen tekinteni, oly módon, hogy az ily intézetek létrehozására csoportosulandó gazd. egyletek, vagy alakulandó társulatok, melyek az ily intézetek fenntartására megkivántató egy bizonyos meghatározott pénzalapot biztositva kimutatni tudnak, számithassanak ennyi meg ennyi, igy és igy felhasználandó országos segedelemre.

Ilyféle intézkedéssel hathatós ösztön és irány lett volna nyujtva számos egyleti, társulati és magán törekvések keletkezésének. Én is

czélszerünek tartottam az e czélra alakulandó „Haszonbérleti társulat„-oknak egy tervezetét készíteni és bemutatni. Ily törekvésü müködéseink az ő Felsége által kegyesen adományozott segélyezéshez, és az ország kormánya részéről ez ügy felkarolására biztositott készséghez csatolván illő saját közremunkálásunkat — mely nélkül ez ügyet czélravezetőleg elintézni, és ennek leglényegesb életrejét elöteremteni nem is lehet — képesitenének bennünket arra, hogy a gazdászati ipart gyökeresen átható ez intézkedéseket létesithessük.

De még alkotmányos érzületünkkel és jogosultságunkkal sem egyeztethető, hogy mi anyagi érdekeink ez uton való elömozditásának gondjait is egészen s kormány vállaira háritsuk. Nem azt akarom az által mondani, hogy e gazd. tanügy körül teendő intézkedéseket a kormány jogos befolyása alól elvonni jónak látnám, mint ez a fejlödöttebb önkormányzatu országokban helyesen történik. Söt azon meggyőződésben vagyok, hogy még nálunk ily intézkedésekben a kormánynak nemcsak felügyeletét, de vezérletét is nélkülözni, valódi szerencsétlenség volna: hanem mivel ez oldalról is szükségesnek látom a figyelmeztetést saját tevékenységünknek kellő ébresztésére.

Nem hagyhatom észrevétel nélkül végre a felterjesztett véleményezésnek javaslatát az intézetek igazgató és tanári személyzetének dijazására nézve.

A nagy szükség, mely gazdászatunk veszélyesen nyomasztó bajainak orvoslását sürgeti, kimutatja egyszersmind nagyszerüségét azon igényeknek, melyek a tanintézetek feladatának sikeres megoldásához kötvék. E tanintézeteknek életrevaló müködése pedig a vezető és tanitó egyéniségeknek valódi képességén sarkallik, úgy annyira, hogy a megalapitásnál minden egyéb előnyök csekélyszerüek azon fontosság irányában, melyet az igazgató és tanitó egyéniségeknek kellő megválasztása és megszerzése igényel.

Az ily képességü tehetségek azonban nem mindennapi emberek a közéletben másutt sem, de még kevésbé nálunk. — Megszerzésüknek pedig a minél nagyobb jutalmazás legsikeresebb módja. Nem tarthatom tehát alaposnak, söt még a véleményünket kérdező magas kor-

mányhatóság iránt tulajdonképen deferentiálisnak sem azon kiindulási pontot, hogy ez meg ezen magas hivatalnoknak sem több a fizetése: midőn egy megnyilt hivatali állomásra százak közül van alkalom választani, mig például a legujabb időkben az óvári államintézet igazgatói állomásának betöltésére nem sikerült a gazdakörből alkalmas egyéniséget megnyerni. És ez okoknál fogva nem tartom elégségesnek, nem tartom kellő üdvös eredményre vezetőnek ez egyéniségeknek tervezett díjaztatását. És, ha a szükség úgy kivánná, még sokkal czélravezetőbbnek hiszem, hogy e személyzet száma kevesebbre, ha kell, felére szállittassék, illő díjazások mellett, minthogy olcsó tehetlenségekben bővelkedjék.

Ime, ezek igénytelen észrevételeim a m. gazd. egyesület nevében felterjesztett tanintézeti véleményes tervezetre. Hazafiui kötelességnek és egyszersmind az egyesület iránt való tiszteletem és érdekeltségem tényleges kifejezésének tartottam ezeket nyiltan elmondani, annál is inkább, mert a magyar gazdaközönség bizonyos kegyelettel tekintvén az egyesületre, és mintegy megszokván annak üdvös müködését mindenben irányadónak tekinteni: kétszeres, és pedig kipótolhatlan veszteségnek tartanám, ha e gazdászati tanügy körüli intézkedések nem elég mély és átértett felfogásból, — nem a mi gazdászati állapotaink veszélyes helyzetének egész mérvbeni felismeréséből merittetnének. — és ha e tanügy sikeres megállapitására és eredményes kifejtésére szolgáló eszközöknek fölényege nem a hatalmunkban lévő tehetség összegében, hanem a véletlenül kezünk ügyébe eső pénzalapróli rendelkezésben, nem a mi saját munkánk és fáradalmas törekvésünkben, hanem e munkának könnyüszerü utalványozásában kerestetnék. A feladat gyökeres megoldása helyett itt is csak annak tengődő látszatja foglalna helyet, s valószinüleg teljesen elszalasztanók az alkalmat, hogy földbirtokunk biztositásáról még „a késő“ előtt gondoskodhassunk.

Még egész halom mondani valóm volna e tárgyban, különösen az itt amott felmerülő e tárgybeli nézetek és javaslatokra vonatkozólag. S ezekre nézve itt csak általában azon főszempont figyelembevéte-

lét merem különösen ajánlani, hogy garassal forintnyi értéket törekedjünk megszerezni, s nem megforditva.

De e lap olvasóit sem kivánnám már tovább untatni; meg a természet fejlődésével ez időszakban a gazda tevékenységét, és igy az enyémet is mindinkább igénybe veszi a mindennapi teendők halmaza. Mellette meg a toll forgatásban sem igen birok ügyességgel, hogy annak kezelését csak könnyüszerü foglalkozásnak tekinthetném, a mit az olvasó stylisticám gyarlóságából is eléggé kinézhet.

Bevégzem tehát ez alkalommal falusi reflexióimnak e vázolatát, azon óhajtással, hogy bár ezek tüzetesb érdeklődést keltenének anyagi közjólétünk gyökeres előmozditása körül!

Sokkal inkább érzem mindazon alapigazságok értékét, melyeket a „Független" május 12-ki vezérczikke az anyagi érdekek kellő méltánylására nézve fejteget, mint hogy mellőzhetném egyikmásikának felidézését e saját gyenge vázolatimnak gyámoló támaszául:

„Végkép fel kell ismernünk állásunkat, értékünket, az európai népcsaládok közt. Tulbecsülni ezt ép úgy veszedelmünkre lenne, mint elcsüggedni hivatásunk szerény volta miatt."

„Mi utalva vagyunk mindent magunknak kiküzdeni."

Ránk pedig sok nyomoruság egyszerre és rohanva jött. A politikai rohanás egyszerre hozott ránk oly nagy mérvü változások gondjait, miket megbirni, s belőlük kigázolni, óriás erő, rendkivüli értelem és roppant elszántság kell."

Ezt kell kellőleg számba vennünk. Méltányolni kell nálunk is a materiális ügyek értékét jobban, mint eddig. Számitóbbakká kell lennünk materiális téren, hogy számittóbbak és practicusabbak legyünk a politikában is."

Eszmevázolataim is e reánk rontott „nagymérvü változások gondjait" tárgyalják, és úgy hiszem, a leglényegesbiket;

mert a gazdászati nagy munkaerőnek a kellő szakértelemmel való gyökeres és általános életrevaló fokozása képesiteni fogna bennünket a megállhatásra, és biztos alapot nyujtana arra is, hogy minden

egyébb az anyagai közjólét terén müködő törekvéseink áldásos irányba és eredményre jussanak;

mert az által a becsületes keresményre nyujtván minél sikeresb módokat, egyszersmind az annyira lazult közmorál javulására lényegesen munkálkodnánk;

mert ez volna a legalkalmasabb tér, a melyen az általános anyagi fejlődésre már nélkülözhetlen természettudományoknak életreváló alapelveit nálunk is érvényesiteni, és közvagyonná tenni leginkább sikerülne;

mert ez helyes szellemi fejlődésünket is legbiztosabban előmozdithatná;

mert ez volna leginkább azon tér, melyen „a nyugati müveltségnek keletre kiterjesztésében közremunkálhatnánk úgy, hogy a mi rajtunk átmegy, a nemzeti szellemtől önállóan feldolgozva, s mindre saját nemes bélyege legyen nyomva“ (Gróf Mikó), s a melyen igy a müveltség terjedő lánczolatának egy nélkülözhetlen tagjává legsikeresben avathatnánk magunkat;

mert ez ügynek sikeres megoldása is most már leginkább csak magunktól függ miután Ő cs. k. Felsége oly kegyes adománynyal kezdeményezte, és az ország kormánya oly készséggel karolta fel azt, s midőn az anyagi érdekeinkre most legbéfolyásosabb helyről sem találhatnánk akadályra. Másrészt pedig a gazdászatra kiváló hajlamunk, s mindazon tehetséges eszközöknek, melyekkel a gondviselés bennünket megáldott, ügyes és tapintatos felhasználása mellett, e feladatnak megfelelő képességünkről sem kételkedhetünk. De természetesen csak munka és fáradság által, és ha mi is egész értékében tudjuk méltányolni azon alapigazságot, mely Franklin-nak polgártársaihoz intézett eme nevezetes szavaiban rejlik; „si quelq'un vous dit que vous pouvez vous enrichir autrement que par le travail et l' économie, ne l' écoutez pas; c' est un empoisonneur!“

Mert végre hasztalan védelmezem én lakóhajlékomat a megszállás és tartós zivatar ellen, ha csürömet és éléstáramat az elpusztulástól meg nem menthetem.

Rajtunk áll a dolog. Lássunk hozzá, míg ideje — pedig nagy ideje — van, igaz akarattal s egész erővel! A jutalomdíj a lehető legnagyobbszerü! Mert sulyosodjék reánk a mostani viszonyok hatalma bár mennyire, ha megtartottuk a hazát magunknak, meg is mentettük azt! De nem viszont.

HIDEGHÉTY ANTAL.

Igló város közönsége ajánlata

egy a felvidéken állitandó gazdasági és erdészeti tanintézet számára.

Tekintetes országos Magyar Gazdasági Egyesület! Hálás érzülettel értesült Igló, Felső-Magyarország egyik városa közönsége a nm. m. kir. Helytartó Tanács f. é. febr. 25-én 9300. sz. alatt a Tek. Egyesülethez intézett leiratában kifejtett azon magas elhatározásárról, mely szerint, mielöttt a második gazdasági iskola székhelye felett végleges megállapodás jönne létre, figyelmét a haza azon nagy vidékére kiterjesztvén, mely úgy a talaj, mint a fekvés és kivált az égalj mostohább viszonyainál fogva a gazdasági téren is hátrább maradván, ez okból is az ottani állapotokhoz képest szükségképen követendő gazdálkodási módot terjesztő gazdasági tanodára mindenek felett lenne szüksége — a Tek. Egyesületet felhivta, hogy tanácskozás alá vevén a most emlitett fontos körülményt, s kellőleg megbirálván az okokat, melyek a *kárpátaljai felvidék* gazdasági rendszerének okszerü átalakitását oly igen kivánatossá teszik, nyilatkoztassa ki véleményét az iránt, hogy az Ő cs. kir. Felsége által legkegyelmesebben engedélyezett alapösszeg határai között, milyen belterjü gazdasági tanoda, s *különösön a felföldnek* melyik e czélra alkalmas mezővárosában vagy